

4. Oktober 2023

Det Kongelige barne- og familiedepartement

Innspill til høringsforslaget om lovendring for informasjonstilgang mm. for det eksterne utvalget som skal granske utenlandsadopsjoner til Norge.

Romantisert Innvandring stiller seg enig i at lovverket må tilrettelegge for en fullverdig og uavhengig gransking. Vi støtter innsyn inn i taushetsbelagte dokumenter til helsepersonell og advokater, men mener at det er viktig å påse at lovendringen ikke bryter eller begrenser adoptivfamiliers menneskerettigheter i etterkant av granskingen.

Forslaget inneholder regler om informasjonstilgang, taushetsplikt, rettsgrunnlag for behandling av personopplysninger og et forbud mot bruk av opplysninger som bevis i senere saker.

Til § 5 Bestemmelsen fastsetter at opplysninger som utvalget har mottatt i medhold av § 2, ikke kan brukes som bevis i en senere straffesak eller sivil sak, eller som dokumentasjon i tilsynssaker som kan gi grunnlag for reaksjoner mot enkeltpersoner. Bestemmelsen er rettet mot utveksling av opplysninger mellom utvalget og tredjepersoner som gir opplysninger til utvalget. Bestemmelsen går foran de generelle bevisreglene i tvisteloven og straffeprosessloven, noe som blant annet innebærer at unntakene fra bevisforbudet i tvisteloven § 22-3 andre og tredje ledd og de tilsvarende unntakene i straffeprosessloven § 118 ikke kommer til anvendelse.

Romantisert reagerer negativt på bestemmelsen som fastsetter at opplysninger som utvalget mottar i medhold av lovendringen ikke kan brukes som bevis i en senere straffesak eller sivil sak. (**§ 5 Bestemmelsen fastsetter at opplysninger som utvalget har mottatt i medhold av § 2, ikke kan brukes som bevis i en senere straffesak eller sivil sak, eller som dokumentasjon i tilsynssaker som kan gi grunnlag for reaksjoner mot enkeltpersoner**). Begrunnelsen for lovendringen er å sikre tryggheten for relevante kilder i forbindelse med granskingen. Det uttrykkes at deres frykt for konsekvenser kan føre frykt for reaksjoner eller konsekvenser for involverte parter.

Romantisert Innvandring ønsker å vektlegge at adopsjonssystemet i Norge og relevante aktører samt privatpersoner er pliktig til å informere og overgi informasjon som er av relevans for adopterte sin adopsjonsformidling. Ved å få innsyn i helsepersonell og advokater sine taushetsbelagte dokumenter mener vi at granskingsutvalget besitter nødvendig innsyn for et innblikk i adopsjonspraksisen. Da spesielt om det har forekommet en ulovlig adopsjon.

Å verne om aktuelle aktører eller privatpersoner som enten har handlet i god tro eller begått lovbrudd basert på deres sårbarhet, sender et signal til adoptivfamilier om at deres

menneskerettigheter ikke er ivaretatt av staten og adopsjonsmyndighetene. Noe de er juridisk ansvarlig til å overholde i en adopsjonsformidling.

Berørte parter har både en rettighet til å få rettferd i deres private saker samt total innsyn i omfanget av egen adopsjon. Adopterte er et offer for statlig og familiære ønsker om en permanent omsorgsovertakelse, og staten bør derfor unngå å belaste dem enda mer ved å frata dem muligheten til å søke rettferdighet i sivile saker.

Til tross for at det gagnar både systemet og enkeltindivider at granskingen forekommer, så bærer adopterte, adoptivfamilier og biologisk opphav en stor last ved å funn av en illegal praksis i egne saker. For statlige aktører er granskingen av relevant interesse for å sikre førselen av adopsjon og få en innsikt inn i omfanget av adopsjonspraksisen i Norge, mens for den enkelte det gjelder så kan initiativet oppleves opprivende og medføre en livskrise. Dette til tross for at granskingen forekommer anonymt. VG og andre medier kanaler sitt arbeid vitner om at adopterte sin livstilværelse er preget av støyet i mediebildet. Det er derfor viktig å anerkjenne maktbalansen i granskingen og adopsjonsformidlingen samt opplevelsen av en maktesløshet i møte med systemet.

Selv om det tas initiativ til en lovendring som ivaretar enkeltindivider og praksiser som har utført en ulovlig førsel av adopsjon eller av lignende relevans så ble Haag-konvensjonen om beskyttelse av barn og samarbeid med hensyn til transnasjonal adopsjon utviklet med det formål å fremme barnets beste og forhindre bortføring, ulovlig salg eller smugling av barn under dekke av internasjonal adopsjon. Selv om Haagkonvensjonen er ment å regulere adopsjonsprosessen, kan deler av prosessen overlates til såkalte adopsjonsorganisasjoner. At deler av prosessen er overlatt til ikke-statlige aktører fritar likevel ikke norske myndigheter fra sin sikringsplikt. Ved funn av ulovligheter i enkeltsaker eller praksiser bør myndighetene tilrettelegge for at adoptivfamilier og berørte parter har nødvendig rettshjelp til å søke rettferdighet. Dette tiltaket mener Romantisert Innvandring er et viktig tiltak for å sende et signal til det ulovlige markedet av adopsjon samt ivareta menneskerettighetene til berørte parter.

Allerede i NOU 1976:55 Adopsjon og adopsjonsformidling ble det slått fast at det var norske myndigheters ansvar å «føre kontroll med at det fra norsk side ikke skjer brudd på lover og regler i barnets hjemland» og at hensynet til barnet er det førende prinsipp for adopsjon. Dette standpunktet er i tråd med det rettslige utgangspunktet for menneskerettighetene, nemlig at staten er pliktsubjektet. Delegasjon enten til underordnede direktorater eller private foretak fritar ikke fra ansvar. Sikringsplikten medfører både at staten har en plikt til å forebygge menneskerettighetskrenkelser og en plikt til å agere ved mistanke om menneskerettighetskrenkelser. Dersom staten har rimelig mistanke om at det har forekommet brudd på menneskerettighetene, og det er her indikasjoner på omfattende og systematisk brudd, må dette være mulig å ettergå.

I 2010 tok Haag-spesialkommissjonen initiativ til et møte over åtte dager med om lag 80 land. Den første dagen ble viet til en undersøkelse av *'bortføring, salg og trafikk av barn i sammenheng med adopsjon mellom land, hvor ulovlige aktiviteter er skjult bak og tilsynelatende overholdelse av Haagkonvensjonen prosedyrene, som gratis og informert samtykke, samarbeid og kommunikasjon mellom relevante*

myndigheter. De samlede landene ble adressert av Smolin og av Benyam Mezmur, en etiopisk menneskerettighetsadvokat som har skrevet om spørsmålene om handel med barn. Det ble så vist en film fra Terre des Hommes sammen med UNICEF om fem familier i Nepal som mistet barna sine til ulovlig adopsjon internasjonalt. Etterhvert som det globale tallet i adopsjoner faller har frykten blitt reist om en økning i 'menneskehandel' ettersom etterspørselen fortsatt er høy i møte med fallende tilbud. Det blir stilt spørsmål om fremtiden for adopsjon i lys av korrupsjon til tross for den vedvarende innsatsen til Haagkonvensjonen. Lovverket som er ment å verne om biologiske familier, adopterte og adoptivfamiliers rettigheter virker å komme til kort i forsøket på å verne om deres rettigheter. Det er derfor behov for å se haagkonvensjonen i lys av barnekonvensjonen.

Barnekonvensjonen er inkorporert i norsk lov og går foran annen lovgivning ved motstrid, jf. menneskerettsloven §§ 2 og 3. Konvensjonen gir barn et særskilt menneskerettslig vern, tuftet på anerkjennelsen av barnets særlig sårbarheter.

Artikkel 21 slår fast at barnets beste skal være det overordnede hensynet i adopsjon av barn:

Parter som anerkjenner og/eller tillater adopsjon, skal sikre at barnets beste skal være det overordnede hensynet, og de skal:

- a) sikre at tillatelse til adopsjon bare blir gitt av kompetente myndigheter som i samsvar med gjeldende lover og saksbehandlingsregler og på grunnlag av alle relevante og pålitelige opplysninger beslutter at adopsjon kan tillates på bakgrunn av barnets situasjon i forhold til foreldre, slektninger og verger og at de berørte personer, om nødvendig, har gitt sitt samtykke til adopsjonen etter å ha fått full informasjon og den rådgivning som måtte være nødvendig,**
- b) erkjenne at adopsjon fra et land til et annet kan betraktes som en alternativ form for omsorg for et barn, dersom barnet ikke kan plasseres i en fosterfamilie eller adopteres bort, eller det ikke på noen egnet måte er mulig å dra omsorg for barnet i hjemlandet, c) sikre at barn som adopteres til et annet land, nyter godt av de samme beskyttelsestiltak og regler som gjelder for adopsjon innenlands,**
- d) treffe alle egnede tiltak for å sikre at utenlandsadopsjon ikke fører til utilbørlig økonomisk fortjeneste for dem som har medvirket ved adopsjonen,**
- e) når det er hensiktsmessig, fremme formålet med denne artikkel ved å inngå bilaterale eller multilaterale ordninger eller avtaler, og innenfor denne ramme bestrebe seg på å sikre at plassering av barnet i et annet land blir utført av kompetente myndigheter eller organer. (Advokat André Møkkelgjerd sin utheving).**

I saker om adopsjon skal altså barnets beste være det "overordnede" hensynet, noe som gir et enda sterkere vern enn det generelle utgangspunktet om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alle avgjørelser som berører barnet, jf. **artikkel 3** nr.1 og nr. 3. Videre følger det av bestemmelsen at det må etableres prosessuelle skranker som sikrer transparente prosesser med fokus på beskyttelse og ivaretagelse av barnet. Bestemmelsen om adopsjon må leses i sammenheng med artikkel 8 som verner barnets rett til å bevare sin identitet, herunder sitt navn og sine familieforhold og artikkel 9 som regulerer barns rett til å ikke bli separert fra sine foreldre. Videre må bestemmelsen om adopsjon leses i sammenheng med **artikkel 35 og 36** som pålegger staten å iverksette alle egnede tiltak for å hindre barnebortføring og handel med barn, samt å beskytte barn mot alle former for

utnytting. Barnekonvensjonen artikkel 4 pålegger staten å «treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative og andre tiltak for å gjennomføre de rettigheter som anerkjennes i denne konvensjon», og som det fremgår av artikkel 21 c gjelder dette også utenlandske barn i adopsjonsprosessen. Videre må de forpliktelser som følger av Barnekonvensjonen leses i sammenheng med Den europeiske menneskerettighetskonvensjon, som blant annet sikrer barns rett til privat- og familieliv, og Haagkonvensjonen om internasjonale adopsjoner hvis sentrale formål er å hindre barnebortføring og handel med barn.

I Nederland er det gjennom funnene i granskningsrapporten klart at de ovenfor nevnte rettigheter og forpliktelser ikke er respektert og sikret slik Nederlands folkerettslige forpliktelser krever. Det er ingen holdepunkter for å tro at en granskningsrapport fra norsk praksis vil konkludere vesentlig annerledes. En naturlig slutning er da at norsk praksis må granskes, både for å rette opp feil som er begått, men også for å ta lærdom slik adopsjonsprosessen kan kvalitetssikres for fremtiden. Sett i lys av funnene i mediebildet og adopsjonsaktørene sin opptreden i adopsjonsdebatten er det derfor ingen grunn til å frarøve adopterte og berørte parter muligheten til å ettergå funn i egne saker og adopsjonspraksisen til Norge.

Granskingsfunnene vil være svært avgjørende for berørte parter å kunne benytte seg av, da spesielt i lys av at; berørte parter i en adopsjon mangler innsyn i egne adopsjonsmapper før adopterte blir myndig. Ofte opplever adoptivfamilier at relevante opplysninger enten er fraværende eller makulert i giver-og mottakerlandene. Adopsjonspraksisen vil dermed prege adoptivfamiliers mulighet til å ettergå praksisen.

Den etiske debatten om internasjonal adopsjon av barn har vært dominert av et tilbud og etterspørsel av barn, men myten om at adopsjon utelukkende er et vinn-vinn hvor foreldreløse barn og barnløse par finner sammen er en utdatert holdning. Romantisert Innvandring mener at det er livsviktig for adopterte og deres familiers velvære at maktbalansen i adopsjonsfeltet alltid anerkjennes.

Til tross for at Indonesia stengte det internasjonale adopsjonsfeltet på tidlig 80-tallet så initierte fem tidligere styremedlem fra adopsjonsforum videre formidlinger ved å etablere adopsjonsaktøren Inoradopt. Styremedlemmene var selv adoptanter av barn fra Indonesia. Det er derfor viktig å anerkjenne grunnleggerne av Inoradopts bevisste handling som et forsøk på å videreføre et ulovlig marked til tross for at giverlandet frarådet all adopsjon.

Sentralmyndighetene i Norge vurderte å igangsette en gransking av adopsjoner fra Indonesia, men sviktet praksisen ved å ikke gjennomføre dette. Vi ønsker ikke å spekulere i om feltet kunne vært tjent med granskingen som var ment å studere feltet på 80-tallet, men vi vil likevel presisere viktigheten av at myndighetene lærer av historien. Myndighetene bør unngå å gjenta feilgrep hvor berørte parter må lide på vegne av gjentatte strukturelle svikt. Funnene i VGs journalistiske gransking tyder på at adopsjonsaktørene ikke bare svikter adoptivfamilier og kommer til kort til å vise empati i

ettervernet etter en formidling, men også utøver maktmisbruk i møte med adopterte som har grunn til å mistenke ulovligheter i egne saker.

Adoptivfamilier opplever at det eneste adopsjons-aktører og systemet kan tilby er en uverdigg veiledning og beklagelse. Granskingsutvalgets mandat om å få en fullstendig oversikt over systemet innen to år er en begrenset tidsperiode som gir et innblikk i førselen av adopsjon. Denne begrensningen er derimot ikke den største utfordringen adopterte og deres familier må forholde seg til i dagens adopsjonspraksis. Vi ber om at den fysiske-og psykiske belastningen potensielle ofre opplever ved å ikke ha en total oversikt over egen identitet, tilhørighet og røtter anerkjennes. Om det er mulig å oppdrive bevisførsel som kan være nyttig for enkeltindivider eller adoptivfamilier så bør staten og utvalget påse at de overholder sitt ansvar om å verne om adoptivfamiliers menneskerettigheter, og gir de mulighet til å bruke relevante opplysningene i etterkant.

Mvh

Organisasjonen Romantisert Innvandring

Grunnlegger

Priyangika Samanthie